

Громадський контроль за охороною праці

Для ефективного забезпечення охорони праці важливою складовою є не лише державний нагляд, а й участь громадськості в контролі за дотриманням норм безпеки та трудових прав. Громадський контроль за охороною праці дозволяє посилити відповідальність роботодавців за створення безпечних умов праці, а також сприяє підвищенню загальної культури безпеки на виробництві.

1. Суть та значення громадського контролю за охороною праці

Громадський контроль за охороною праці полягає в активному втручанні та участі громадських організацій, профспілок, а також самих працівників у процесі нагляду та забезпечення безпечних умов праці.

Основною метою громадського контролю є:

- Виявлення та усунення порушень у сфері охорони праці.
- Створення умов для підвищення культури безпеки праці на підприємствах.
- Забезпечення активної участі працівників у прийнятті рішень щодо охорони праці та покращення умов на робочих місцях.

2. Форми громадського контролю за охороною праці

Громадський контроль за охороною праці здійснюється за допомогою різних форм, що включають:

1. **Профспілковий контроль:** Профспілки відіграють ключову роль у забезпеченні охорони праці на підприємствах. Вони займаються як наглядом за дотриманням законодавства з охорони праці, так і організацією навчання працівників, розробкою рекомендацій для роботодавців. Профспілки можуть проводити перевірки умов праці, ініціювати проведення аудиту охорони праці, а також розглядати питання за участю органів державного нагляду.

2. **Громадські інспектори з охорони праці:** В Україні існує інститут громадських інспекторів з охорони праці, які обираються самими працівниками підприємств або організацій. Інспектори мають право

перевіряти стан охорони праці, подавати рекомендації щодо поліпшення умов праці та виявляти порушення на робочих місцях.

3. Громадські організації та об'єднання: Різні громадські організації, зокрема правозахисні, екологічні та профспілкові, можуть брати участь у контролі за охороною праці, пропонуючи свою експертизу, організовуючи моніторинг умов праці та виявляючи порушення через звернення до відповідних органів.

4. Колективний контроль працівників: Працівники на рівні колективу можуть здійснювати контроль за охороною праці через обговорення питань безпеки на загальних зборах, комітетах з охорони праці, а також через участь у робочих групах з вирішення конкретних проблем на підприємствах.

3. Законодавче регулювання громадського контролю за охороною праці

Правова основа для здійснення громадського контролю за охороною праці в Україні ґрунтується на ряді законодавчих актів. Серед основних документів:

- **Закон України "Про охорону праці"** — основний нормативно-правовий акт, що регламентує питання охорони праці в Україні, в тому числі й участь громадськості в контролі за дотриманням норм безпеки.
- **Кодекс законів про працю України** — визначає права та обов'язки працівників і роботодавців у сфері трудових відносин, включаючи забезпечення безпеки праці.
- **Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку проведення перевірок органами державного нагляду за охороною праці"** — визначає порядок здійснення перевірок умов праці та надає право громадським інспекторам з охорони праці брати участь у таких перевірках.

- **Закон України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності"** — визначає роль профспілок у забезпеченні охорони праці та участі в громадському контролі.

Згідно з законодавством, громадські інспектори з охорони праці мають право проводити перевірки на підприємствах, брати участь у розслідуванні нещасних випадків та подавати свої рекомендації щодо поліпшення умов праці.

4. Права та обов'язки громадських інспекторів з охорони праці

Громадські інспектори з охорони праці мають низку прав і обов'язків, що визначають їхню роль у забезпеченні безпеки на підприємствах.

Права громадських інспекторів:

- **Перевірка умов праці:** інспектори мають право перевіряти стан охорони праці, технічне оснащення робочих місць, наявність засобів індивідуального захисту та виконання вимог законодавства з охорони праці.

- **Залучення до перевірок:** інспектори можуть брати участь у перевірках, що проводяться органами державного нагляду за охороною праці.

- **Подання пропозицій та рекомендацій:** інспектори мають право вносити пропозиції щодо поліпшення умов праці та усунення порушень.

- **Підготовка актів та звітів:** інспектори складають акти перевірок, звіти про виявлені порушення та рекомендації для усунення недоліків.

Обов'язки громадських інспекторів:

- **Інформування працівників:** інспектори зобов'язані надавати працівникам необхідну інформацію про їхні права та обов'язки з охорони праці.

- **Виявлення порушень:** громадські інспектори зобов'язані фіксувати порушення та повідомляти про них відповідні органи.

- **Контроль за виконанням заходів:** інспектори здійснюють контроль за виконанням рекомендацій щодо покращення умов праці.

5. Роль профспілок у громадському контролі

Профспілки є важливим інструментом громадського контролю за охороною праці на підприємствах. Вони виконують низку функцій, зокрема:

- **Захист трудових прав працівників:** профспілки виступають за забезпечення належних умов праці, надаючи юридичну підтримку працівникам у випадку порушення їхніх прав.
- **Організація аудиту та перевірок:** профспілки можуть ініціювати перевірки охорони праці, здійснювати моніторинг умов праці та запобігати нещасним випадкам.
- **Підвищення обізнаності працівників:** профспілки активно працюють над підвищенням рівня обізнаності працівників щодо їхніх прав і обов'язків в галузі охорони праці, проводять тренінги та навчання.

6. Переваги та проблеми громадського контролю за охороною праці

Переваги:

- **Підвищення ефективності контролю:** участь громадськості в нагляді за охороною праці дозволяє більш детально контролювати виконання вимог безпеки на виробництві.
- **Зниження виробничого травматизму:** активний громадський контроль сприяє виявленню і ліквідації небезпечних факторів до того, як вони призведуть до нещасних випадків.
- **Сприяння культурі безпеки:** залучення працівників та громадських організацій до процесу контролю створює сприятливі умови для формування культури безпеки праці.

Проблеми:

- **Недостатня підтримка з боку роботодавців:** іноді роботодавці можуть бути не готові до відкрити громадському контролю через можливі негативні наслідки для репутації чи витрат.

- **Відсутність достатніх повноважень:** у деяких випадках громадські інспектори мають обмежені можливості для впливу на ситуацію без підтримки органів державного нагляду.

- **Низький рівень поінформованості працівників:** відсутність знань у працівників щодо їхніх прав і обов'язків може знижувати ефективність громадського контролю.

Громадський контроль за охороною праці є важливим інструментом для забезпечення безпеки працівників і покращення умов праці на підприємствах. Важливими аспектами є активна участь профспілок, громадських інспекторів та самих працівників у контролі за дотриманням стандартів охорони праці. Для покращення ефективності громадського контролю необхідно вдосконалити законодавчу базу, забезпечити підтримку роботодавців і підвищувати рівень обізнаності працівників.